

Sebeobrana za zákon

Jindřich Novák

Poznámka: Práce je rozhovor dr. J. Jarošové s Ing. J. Novákem o sebeobraně na vlnách Reginy Praha dne 3. 7. 1991. Byla publikována v Alogodických listech 1 (Alogodos, Praha 1992).

Posloucháte Reginu Praha, kde pro Vás máme připraven další pořad. Je od Jindry Jarošové a začíná znovu znělkou.

Doteky času.

Zločin, kriminalita a my. To byl podtitulek rozhovoru se spisovatelem dr. Janem Šmídem, který jsme odvysílali před několika týdny. Pořad, jak jsme ostatně před pokládali, vyvolal u Vás velkou odezvu. A tak se dnes k tomuto palčivému tématu vracíme znovu. Tentokrát pod názvem Sebeobrana a zákon. A předem radím, připravte si papír a tužku.

Mezi prvními, kteří se na náš pořad ozvali, byl i můj dnešní host Ing. Jindřich Novák. Pane inženýre, Vy se, pokud vím, sebeobranou, ale také vztahy mezi sebeobranou a zákonem, zabýváte už velice dlouho. Jak dlouho?

Začal jsem se těmito věcmi zabývat, když mi bylo asi tak 17 let a teď je mi 55. Takže vidíte, je to už značně dlouhá doba. Ovšem tady se nedá posuzovat jenom prostá doba, jakou se někdo něčím zabývá, je také třeba brát v úvahu, jak se tím zabývá. A já jsem měl to štěstí, že jsem se mohl stát žákem Ing. Špičky, který založil vědeckou nauku, zabývající se řešením všech myslitelných konfliktních a kolisních situací. Tu nazval alogodika. Její součástí je také nauka o sebeobraně nazvaná sindefendologie. Po roce 1960 jsme s Ing. Špičkou odvodili z tzv. sebeobrany monosignální sebeobranu MS-1, kterou od té doby vyučuji.

Když jste mně telefonoval ohledně rozhovoru, který jsme odvysílali se spisovatelem doktorem Janem Šmídem, tak jste říkal, že s tím vším nesmírně z duše souhlasíte, až na jednu věc. Kterou?

Já s tím vším v podstatě souhlasím, pouze bych řekl, že celá záležitost není tak jednoduchá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jestliže má být občan bezpečný, tak to zahrnuje dva hlavní aspekty. Jednak to, co sám občan podniká na svou obranu,

a dále to, co na jeho obranu podniká společnost, tedy zákon, soudcové, policie atd. Dá se říci s naprostou jistotou, že nikdy nemůže být občan chráněn pouze ze strany společnosti. Vždycky je tu důležitý prostor pro to, aby se bránil i on sám. A tady je důležité, aby mu to, co při řešení jeho sebeobraně situace představuje společnost, pomáhalo. Bohužel situace dosud je taková, že současný jak právní stav, tak ale hlavně interpretace zákona o nutné obraně, jak ji provádějí soudy, stojí na straně útočníka. A to naprosto jednoznačně. Jestliže bychom chtěli, aby se situace zlepšila, pak je nezbytné nějak to klubko problémů – ostatně velmi složité – rozmotat. A jak? Musí se vycházet od nějakých principů, které jsou základní a na kterých to všechno stojí. Základním principem je tady samozřejmý postulát, že občan má mít právo se účinně bránit. A dále druhý postulát, že hlavní tíhu střetnutí a jeho důsledky by měl nést ten, kdo vše způsobil. Tak o tom pojednáváme v naší chystané knize „Sebeobrana a zákon“, která má vyjít v dohledné době v nakladatelství Klavis. A tam jsou tyto věci velmi podrobně rozebrané jak z hlediska právního, tak z hlediska sindefendologického.

Posloucháte Reginu Praha a mým hostem u mikrofonu je odborník na sebeobranu, Ing. Jindřich Novák, CSc. Pochopitelně jsem se zeptala, co z toho, o čem byla řeč, plyne pro mě jako pro řadového občana, který může být kdykoli na veřejné ulici napaden.

Co z toho plyne? Předně to, že byste neměla být postižena za to, jestliže se účinně bráníte. A musí se říci, to plyne z nauky o sebeobraně, ze sindefendologie, že každý účinný bojový prostředek může protivníka zranit nebo zabít. Jestliže se přijme uvedený první postulát, tak se musí počítat se smrtí útočníka. Odtud je vidět, proč je také nutný ten postulát další, totiž že výsledek, ty neblahé důsledky, má nést útočník. On způsobil, že vznikla sebeobraně situace, ne napadený. Proč má tedy nést důsledky střetnutí ten, kdo se bránil? Pochopitelně by bylo neospravedlnitelné, kdyby obránce chtěl útočníka zabít. To se předně přičí křesťanské morálce, která toto vylučuje naprosto, a odporuje to také humanistickým a etickým zásadám, zkrátka celé naší kulturní tradici. Je třeba držet, že nikdo nesmí chtít někoho zabít. Ovšem jak jsem řekl, každý účinný bojový prostředek může toto s sebou přinést, a je tedy třeba s tím počítat. Ovšem nesmí se zapomínat, že toto všechno hrozí také obránci. Někdo si myslí: on ho jenom uhodil pěstí. Ano, ale on ho tím mohl zabít, nebo těžce zranit,

a ani to nemusel být tvrdý úder, jak si někteří lidé myslí. Klidně stačilo, aby ten úder způsobil, že zasažený spadne na zem a uhoří hlavou o okraj chodníku nebo spadne zády na dlažební kostku či na nějakou nerovnost a nevratně si poškodí páteř! A když se stane mrzákem, co mu kdo dá? Proč tedy má být zvýhodňován a chráněn vagabund a proč slušný občan si má lámat hlavu zbytečně nad tím, zda mu při své obraně něco udělá či ne? Samozřejmě, nemá být jeho cílem mu něco udělat, ale nic by mu nemělo bránit v tom, aby účinně chránil svoje zdraví, svůj život a i ostatní zájmy, které jsou společensky a eticky závažné a každý slušný stát a právní řád je musí hájit.

Tím spíše, že tady pořád nezvratně platí, že ten útočník měl možnost nezaútočit, ale ten obránce už neměl na vybranou. Navíc to byl právě ten útočník, který volil jak okamžik útoku, tak způsob útoku, a na jeho straně byl i moment překvapení. Tady mě trošku zaráží sám ten právní pojem „přiměřené obrany“. Ono totiž nikde není řečeno, čemu má být vlastně ta obrana přiměřená, jestli tvrdosti útoku, tak je to asi myšleno, ale ona může být docela dobře přiměřená i šoku a leknutí, v jakém ten dotýčný napadený jedná.

Tady se musí rozlišovat to, čemu v nauce o sebeobraně říkáme druhy identifikací. Můžete posuzovat situaci a posteriori; pak vidíte: jeden je mrtvý, druhý je živý, anebo a priori. Ten, kdo se brání, je ovšem v té situaci a priori. Co má tedy předpokládat? Že ho úder pěstí nezabije, nebo že když do něho někdo šťouchá nožem, že ho skutečně nebodne, nebo když na něj míří pistolí, že ta pistole je jenom atrapa nebo že nevystřelí? To je přece absurdní předpoklad. Obránce, jestliže jde o sebeobrannou situaci, musí počítat s tím nejhorším, tedy s tím, že může být v následujícím okamžiku zabit, zmrzačen atd. Odtud je jistě zřejmé, proč musíme držet postulát uvedený na začátku, totiž že napadený má mít právo se účinně bránit. Právo napadeného na účinnou obranu s sebou nese pro útočníka riziko, že bude zabit nebo zraněn. Ovšem to si způsobil sám, protože on a nikdo jiný se rozhodl jít do boje. A tady je ještě třeba říci jednu věc: ze vzdálenosti na dosah paže nebo nohy se dají provést některé údery již tak rychle, že se jim nelze ubránit reagováním na chování útočníka. To platí jak pro odborníka, tak pro laika. Přímý úhoz lze např. provést i za 0,1 s a naměřili jsme časy i kratší. Prostá reakční doba je naproti tomu téměř dvojnásobná, tedy když čekáte jedinou akci, máte předem nacvičenou obranu a víte, co přijde. Ovšem v bojových podmínkách nevíte, co bude útočník dělat, a laik je také

v nevhodném psychickém stavu. Reakční doba v obvyklém slova smyslu může za těchto podmínek úplně vymizet a on pak není vůbec schopný reagovat na rychlou akci útočníka. Když uvážíte, že útočník si mohl svou akci v klidu připravit, mohl zaútočit zezadu, mohl si vybrat zbraň, když dostal strach, nic mu nebránilo, aby svůj útok odložil atd., pak je jasné, v jak nevhodné situaci tady obránce je.

A předpokládám, že by se měl brát také v úvahu ten prostý fakt, že většina obyčejných lidí prostě do poslední chvíle nevěří, že se jim stalo opravdu něco tak neskutečného, jako je přepad. Čekáme to, když se díváme v pátek večer na detektivku. To je film, ve kterém víme, že k něčemu takovému dojde, ale nepředpokládáme, že by se to stalo nám na místě důvěrně známém, třeba.

Ano, je tomu tak. Mysl laika není vůbec připravena na obranu. Aby se mohl odborník dostat do stavu, kdy je schopný se účinně bránit a brát v úvahu nejenom věci, které přímo souvisejí s řešením této konkrétní situace, ale také s tím, co bude pak následovat eventuálně u soudu, to trvá i skutečnému mistru sebeobraně několik vteřin. U člověka, který není v sebeobraně tak daleko, to trvá půl minuty, minutu. U laika se to vůbec neodvažují nějak časově vyjádřit. Co udělá, je čirá nahodilost. A umíte si asi představit, v jaké situaci je slušný člověk, když má na sebe vzít vědomě riziko, že jeho účinný zákrok může způsobit smrt protivníka.

Jenomže tak, jak to říkáte, to zní celkově velice beznadějně. Čili co s tím, pokud nechceme být skutečně bezbrannými oběťmi?

Řešení vidíme ve dvou věcech. Předně, teď vydáme knihu „Sebeobrana a zákon“. Tato kniha by měla umožnit všem kompetentním činitelům, aby se seznámili s problematikou. Tedy jaké možnosti k obraně člověk vůbec má. Chtěli bychom dosáhnout toho, aby se změnil způsob aplikace paragrafu o nutné obraně u soudů – to je tedy jakási osvěta v této oblasti –, a dále, když se teď bude připravovat novelizace tohoto zákona, aby se přitom braly v úvahu již důsledky, které plynou z nauky o sebeobraně, sindefendologie. Dále se snažíme vydat základní literaturu o sebeobraně, která by překrývala celou oblast možných zájemců. Pro ty, kteří nemají čas se sebeobraně věnovat a potřebují jenom základní poučení, je určena nedávno vydaná brožura „Člověk rozumu v sebeochraně a sebeobraně“. Pro náročnější zájemce

hodláme vydat knihu „Sebeobrana bez iluzí“, což je přepracovaná naše starší kniha „Kapitoly o sebeobraně“, jež vyšla v roce 1971 a patřila tehdy mezi pět nejprodávanějších knih týdne. Tu jsme zrenovovali, vylepšili a teď se pokusíme sehnat pro ni nakladatele. Na fakultě elektro jsme vydali skripta „Úvod do sebeobraný MS-1“, ta jsou k dostání ve fakultní prodejně v Dejvicích vedle fakulty architektury. Jde o mistrovské pojetí sebeobraný, jak by asi mělo vypadat. To, pokud jde o literaturu. V Praze nebo v místech, kde jsou naše oddíly, se v nich lze učit sebeobraně MS-1 a sebeochraně pod odborným vedením. Na pílí, nadání a času, který zájemci předmětu věnují, bude pak záležet, jaké úrovně dosáhnou.

Tolik Ing. Novák.